ויגש ב

א. אויפן פסוק [1] „ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים ויציגם לפני פרעה", איז רש"י מפרש: „מן הפחותים שבהם לגבורה שאין נראים גבורים שאם יראה אותם גבורים יעשה אותם אנשי מלחמתו", און ברענגט צוויי דיעות ווער זיינען עס געווען די חלשים שבשבטים: „ראובן שמעון לוי יששכר ובנימין אותם שלא כפל משה שמותם כשברכם אבל שמות הגבורים כפל (און ער רעכנט זיי אויס בפרטיות [2]) זהו לשון ב"ר [3] שהיא אגדת א"י, אבל בגמרא [4] בבלית [5] שלנו מצינו שאותן שכפל משה שמותם הם החלשים [6] ואותן הביא לפני פרעה [7] וכו' (און פירט אויס) ובבריימתא דספרי שנינו בה בוזאת *[7] הברכה [8] כמו בגמרא [4] שלנו".

1) פרשתנו מז, ב.

2) ברש"י לפנינו מפרש הכפל יהודה גד נפתלי דן, ומסיים „וכן לזבולון וכן לאשר", ובדפוס ראשון ובדפוס שני ובכו"כ כת"י רש"י מפרש כולם (אף שגם שם ישנם שינויים). ולהעיר שסדר שמות השבטים שכפל בפרש"י (וכן בב"ר שמציין) אינם כפי סדר תולדותם ולא כפי סדרן בברכת משה (וכבר העיר ע"ז הרש"ש לב"ר שם), וראה לקמן הערה 31.

3) פרשתנו פצ"ה, ד. בב"ר לפנינו הוא באריכות יותר, ולהעיר שבדפוס ראשון ושני וכמה כת"י רש"י אי' בב"ר (וכיו"ב) ולא „זהו לשון ב"ר".

4) בדפוס ראשון ושני, וכמה כת"י: בתלמוד.

5) ב"ק צב, א.

6) בגמרא לא נאמר מפורש שהם היו החלשים אבל כ"ה פי' הפשוט שם, כמובן מהקושי' „יהודה נמי איכפולי איכפל", ראה פרש"י ותוס' שם. וראה לקמן הערה 22.

7) וכ"כ בתרגום יוב"ע כאן.

*7) להעיר שבכ"מ ובחומשים שלפנינו נקראה הפרשה „ברכה".

8) בברכת זבולון (לג, יח): למה נאמר לפי שנאמר ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים ויציגם גו' ולא נתפרשו שמותם וזה אחד מהם. ועד"ז בגד (שם, כ) דן (שם, כב) נפתלי (כג) אשר (כד).

איז ניט פארשטאנדיק:

א) דאס וואס רש"י דארף בריינגען פון רז"ל ווער פון די שבטים זיינען געווען די חלשים און ווער די גבורים, איז מובן, ווארום פון פשש"מ דא קען מען דאס ניט ווייסן — וואס איז אבער בפשוטו של מקרא דא נוגע דער וויייטערדיקער ביאור, די אריכות ופרטים אז דאס איז פארבונדן מיט „לא כפל שמותם כשברכם" אדער „כפל וכו'"? ובפרט אז רש"י צייכענט אן, סיי ווי סיי, דריי ספרים אלס מקור איז — הרוצה יבוא ויראה.

ב) פון דעם וואס רש"י בריינגט צוויי דיעות (הפכיות) פון רז"ל איז מוכח, אז אין פשש"מ דא איז ניטא קיין הכרעה צווישן די דיעות (ס'איז נאר וואס אין ערשטן פירוש איז דא א געוויסער יתרון לגבי דעם צווייטן און דעריבער בריינגט ער אים פריער) — איז דא אויף דעם א צווייענדיקע תמי':

(א) אין וזאת הברכה [9] זאגט רש"י מפורש אז „חמשה שבטים שבירך באחרונה זבולון גד דן נפתלי ואשר כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם לפי שהיו חלשים שבכל השבטים הם הם שהוליך יוסף לפני פרעה שנאמר ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", ד.ה. אז אין פשש"מ (וויבאלד ער זאגט עס בסתם, אן דער באווארעניש דורך זאגן „רבותינו דרשו" וכיו"ב) איז ער דארט מכריע (און ווי די צווייטע דיעה)?

(ב) אין פ' מטות [10] ודברים [11] זאגט רש"י ובפשטות — אז שבט גד איז

9) לג, יח.

10) לב, יז.

11) ס"פ דברים.

געווען צווישן די וואָס „גבורים היו" — פאַרקערט ווי ער זאָגט אין וזאת הברכה אַז (עפ"י פשש"מ) גד איז געווען פון די חלשים [12] ?

מ'קען אויף דעם ניט ענטפערן, אַז אין יעדן פאַל באַזונדער איז רש"י מפרש לויט ווי עס איז מוכרח אין פשש"מ על אתר [און אין פ' מטות ודברים איז על פי פשש"מ מוכרח אַז שבט גד איז געווען פון די גבורים, און אין וזאת הברכה מוז מען זאָגן אַז שבט גד איז געווען צווישן די פינף שבטים חלשים, און אין פשש"מ דפרשתנו איז ניטאָ קיין הוכחה המכריעה], וואָרום ווי גערעט כמה פעמים (און ס'איז אַ דבר המובן מאליו, אַז עס) קען ניט זיין אַז דער פירוש ע"פ פשש"מ אין איין אָרט זאָל זיין בסתירה צום פי' ע"פ פשש"מ אין אַ צווייטן אָרט [13].

ב. דער ביאור בנוגע דעם שינוי הנ"ל פון פרש"י דאָ און זיין פי' אין פ' מטות ודברים:

דאָס וואָס מען געפינט אַז אין איין אָרט בריינגט רש"י צוויי פירושים און אין אַ צווייטן פסוק איז ער מפרש נאָר לויט איין פירוש, קען עס זיין צוליב צוויי סיבות: א) ברובא דרובא — לויטן געבראַכטן פירוש איז פאַראַן אַ שווערי־קייט אין (צווייטן) פסוק באַוואָרנט עס רש"י בפירושו, משא"כ לויטן צווייטן (ניט געבראַכטן) פירוש איז דער פסוק מובן בפשטות און עס פאָדערט זיך ניט קיין באַוואָרעניש. ב) סיבה הפכית — ווייל במקום זה איז פון פשש"מ משמע לויט ווי דער (געבראַכטער) פירוש (אָבער עס איז ניט מוכרח, ווייל מ'קען דאָ איינלערנען אויך לויטן אַנדערן פירוש).

ועד"ז (סיבה הב') בנדו"ד: בפרשתנו איז טאַקע ניט מוכרח ווער עס זיינען געווען די חלשים און ווער די גבורים, אָבער אין פ' מטות און דברים איז משמע אַז בני גד [14] זיינען געווען גבורים (וואָרום אויב ניט וואָלטן זיי ניט מציע געווען „ואנחנו נחלץ חושים לפני בני ישראל" און משה רבינו וואָלט ניט אָנגענומען זייער הצעה און נאָך דערצו אָנזאָגן זיי בלשון ציווי „חלוצים תעברו לפני אחיכם בני ישראל").

[און במילא קען מען ניט זאָגן אַז דאָס וואָס רש"י איז מפרש בפ' מטות ודברים אַז בני גד זיינען געווען גבורים איז עס צוליב דעם וואָס שפעטער „כפל משה שמותם" אין זיין ברכה [15] — ובפרט אַז די ראי' פון רש"י אַז „גבורים היו" איז ניט נאָר פון פסוק „והחלוץ עובר לפני־

12) ובפ' ברכה גופא פרש"י (לג, כ) בגד „שכל הסמוכים לספר צריכים להיות גבורים", ושם כא „לפי שהיו גבורים". ושם (לג, כב) בדן „לפיכך מושלו כאריות".

13) ראה ספר מעשי ה' (לר' אליעזר (הרופא) אשכנזי) — מעשי בראשית פ"א — שהשיג על הרא"ם: ובאמת לא יקבל דעת המשכיל שרש"י ז"ל שכל מגמתו הוא לפרש את התורה ולהראות את יפי' היות כל דברי' נכונים למבין וישרים למוצאי דעת שיפרש את התורה במקום אחד כפי אגדה אחת ובמקום אחר יפרש כפי אגדה סותרת הראשונה, שבאופן זה יהי' גם הכתובים חלוקים, ובמקום שרש"י ז"ל אומר להועילנו בישוב הכתובים אדרבה יחליט היותם חלוקים זה על זה וזה רחוק מן השכל ואין דעת המשכיל סובלתו.

14) בנוגע לראובן אין הוכחה כ"כ, כי העיקר בפרשת מטות ודברים (בנוגע המלחמה ולעבור חלוצים) הם בני גד, ראה מטות לב, ו. כה. כט. לא. לג. שמקדים בני גד לבני ראובן. ובפרש"י מטות (ודברים) ד„גבורים היו שכן נאמר בגד וטרף זרוע אף קדקד" (ובפרש"י יהושע (ו, ט): „בני ראובן ובני גד היו עוברים לפניהם לפי שהיו בני גד גבורים ומכים בזרוע כו'"), ובני ראובן היו טפלים להם. ראה לקו"ש ח"ט ע' 2-1 ובהנסמן שם.

15) כתירוץ השני במשכיל לדוד ברכה שם.

הם"[16] וואָס שטייט אין יהושע, אינעם זמן וואָס איז נאָך ברכת משה, נאָר פון די פסוקים אין פ' מטות און דברים גופא — פֿאַר ברכת משה].

און עס איז ניט קיין סתירה צום צווייטן פירוש אין רש"י בפרשתנו (אז גד איז געווען פון די „חלשים")[17], וואָרום לויט דעם פירוש קען מען זאָגן[18] בפשטות[19] אז גד בן יעקב איז טאַקע געווען פון די חלשים, אָבער יוצאי חלציו, אנשי שבט גד 250 יאָר שפעטער — דור שנכנסו לארץ, זיינען געווען גבורים[20]; ובפרט אז די שבטים האָבן זיך מתחתן געווען איינער מיט די אַנדערע האָט דאָך געקאָנט זיין, אז בני גד האָבן זיך מתחתן געווען מיט די בנות השבטים הגבורים, און זייערע קינדער האָבן געירש'נט די גבורה פון משפחת האם[21].

עס בלייבט אָבער ניט מובן: וואָס איז די משמעות אין וזאת הברכה אז די וואָס „כפל שמותם" זיינען געווען חלשים — ווי דער צווייטער פירוש אין רש"י בפרשתנו? און אויב דאָס איז משמע בפשש"מ (בוזאת הברכה), פאַרוואָס בריינגט עס רש"י ניט בפרשתנו אלס פירוש הראשון ועיקרי?

ג. אויך דאָרף מען פאַרשטיין פאַר־וואָס רש"י בפרשתנו איז: 1) מאריך אין זיין פירוש, 2) בלשון בלתי רגיל כלל בפרש"י:

א) ער איז מוסיף „(זהו לשון ב"ר) שהיא אגדת א"י"?

ב) דער לשון „בגמרא בבלית (שלנו[22])"?

---

16) ראה לקו"ש ח"ט ע' 5 הערה 25 ובשוה"ג.

17) או לפי' הראשון שראובן ה' מהחלשים, אבל בזה אין קושיא כ"כ כדלעיל הערה 14.

18) או י"ל שלפי' הב' כאן שגד מן החלשים, זה שאמרו בפ' מטות „ואנחנו נחלץ חשים לפני בני' גו" כי היו בטוחים בברכתו של יעקב (ויחי מט, יט ובפרש"י): „והוא יגוד עקב — כל גדודיו ישובו על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר הירדן ולא יפקד מהם איש", ולכן לא הוצרך רש"י לפרש הכתוב „ואנחנו נחלץ חושים גו" לדיעה זו שהיו חלשים — כי מובן הוא ממה שפי' כבר בפ' ויחי. וראה עד"ז פנ"י בפ' מטות שם.

ומתאים גם בפשש"מ שם, כי פשטות המשך הכתובים שם הוא, שדבריהם „ואנחנו נחלץ חושים לפני בני ישראל גו" הוא מענה לטענת משה אליהם (ע"ז שבקשו לישאר בעבר הירדן) „למה תניאון את לב בני ישראל מעבור גו' כה עשו אבותיכם" (לב, ז ואילך). ובכדי לבטל בתכלית חשש הנ"ל הוצרכו לומר כן. וראה לקו"ש ח"ט (ע' 6 ואילך) שגם לפרש"י שם „מתוך שגבורים היו" כן הוא פירוש הפשוט בהפרשה.

ואין לומר שדברי יעקב היו רק כדברי נבואה — מה שיה" בפועל מאיזה סיבה שתה" כי: א) בכל אופן הרי הוא מברכתו (ובמילא נתינת כח) של יעקב. ב) אדרבה — אם היו נבואה מובן יותר שא"צ לגבורה לאמור „נחלץ חושים גו" שהרי ידעו שלא יפקד מהם איש.

אבל מ"מ הפי' דגבורים פשוט יותר בפשש"מ בפ' מטות ובפרט בפ' דברים, שהרי לפי הנ"ל מבואר רק זה שלא פחדו והבטיחו „ואנחנו נחלץ חושים לפני בני ישראל", אבל אין זה מספיק באם הי' חלשים — שמשה וכל בנ"י יקבלו דבריהם ויצווה אותם „חלוצים תעברו גו" ויסמכו על הנס. ראה לקו"ש שם.

19) ובפרט אשר בפרשתנו — מדגיש אנשים.

20) עד"ז פי' במשכיל לדוד שם בתירוץ הא'. והסתירה דפרש"י וזאת הברכה (לג, יח. לג, כ־כא) „גד . . שהיו חלשים כו'. כלביא . . סמוך לספר . . צריכים להיות גבורים", „הם היו הולכים לפני החלוץ . . לפי שהיו גבורים כו'" — ראה מפרשי רש"י שם. ואכ"מ.

21) ראה פרש"י פרשתנו (מו, טו): הזכרים תלה בלאה . . ללמדך אשה מזרעת תחלה כו'.

22) הוספת תיבת „שלנו" י"ל שכוונתו לשלול גירסא אחרת (הובא בדק"ס ב"ק שם) ש(במקום „יהודה נמי איכפולי איכפל") מקשה „הנך שיתא הוו" ומתרץ „יהודה למילתי' איכפל", שמזה משמע שלקח הגבורים ולכן מקשה שישנו ששה ולא חמשה ומי מהם לא לקח כו'. ולהעיר מהגירסא בפרש"י (שהובא בע"י ב"ק שם) „שלא ישלוט בהם עין הרע" (ותיבת „שלנו" — קאי על „גמרא" שלפנ"ז וכדמסיים „גמרא שלנו"). וראה ילקוט עה"פ: „ואית דאמרי איפכא לפי

ג) „ובברייתא דספרי שנינו בוזאת הברכה כמו בגמרא שלנו" — (א) למאי נפק"מ אֲז אַזוי שטייט אויך אין ברייתא דספרי, (ב) וואָס איז דער דיוק „בברייתא (דספרי)". (ג) למאי נפק"מ צי די ברייתא און דער ספרי איז אין „וזאת הברכה" אָדער אין אַנדער פרשה?

ד. דער ביאור בכל זה:

בשעת מען לערנט דעם פסוק „ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", און מען איז ניט מפרש ווער זיי זיינען, איז מסתבר צו זאָגן אַז ערגעץ וואו בתורה ווערן די פינף שבטים אויסגעטיילט פון די אַנדערע.

דעריבער בריינגט רש"י די אריכות פון חז"ל אַז דאָס איז פאַרשטאַנדיג פון ברכת משה, וואָס ביי אַ חלק פון די שבטים כפל שמותם, און ביי אַ חלק לא כפל שמותם. דאָס איז דער (איינ־ציקער) אָרט וואו מ'געפינט אַז תורה טיילט אויס פינף שבטים באַזונדער (לויט די צוויי אופנים פון די צוויי פירושים).

לאידך גיסא, הגם אַז דאָ טייטשט די תורה ניט אויס ווער עס זיינען געווען די חמשה חלשים, פון דעם אָבער וואָס מען האָט געלערנט ביז אָהער קען מען יע ווייסן (בפשש"מ) וועגן די גבורה (און חלישות)[23] פון אייניקע שבטים:

לערנענדיק די פרשה פון שכם[24] לייגט זיך בפשטות אַז שמעון און לוי זיינען געווען גבורים — זיי ביידע אַליין האָבן אויסגעהרגעט אַלע מענער פון דער שטאָט וכו' — וועלכע דעריבער שווער דער ערשטער פירוש אַז „אותם שלא כפל .. שמותם" זיינען די חלשים, וואָס זיי זיינען כולל אויך שמעון ולוי.

דעריבער בריינגט רש"י דעם פירוש, „שאותם שכפל משה שמותם" זיינען זיי די חלשים, ובמילא קומט אויס אַז שמעון ולוי זיינען צווישן די גבורים. דערביי מוז רש"י אָבער (באַוואָרענען און) מוסיף זיין „ויהודא שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלשות אלא טעם יש בדבר", ווארום — דאָס איז ברור פון די מאורעות פון בני יעקב (וואָס מ'האָט געלערנט פריער) אַז יהודא איז געווען צווישן די גבורים; און נאָך מער: דער גבור שבשבטים — דער מלך שבשבטים[25]; ער האָט זיך איינגע־שטעלט פאַר בנימין'ען, ער האָט זיך קעגנגעשטעלט יוסף'ן דעם משנה למלך פון מצוים וכו'[26].

עס איז אָבער אויך שווער לויטן צווייטן פירוש, אַז בנימין איז געווען צווישן די גבורים, בעת אַז בפשטות איז משמע אַז ער איז געווען צווישן די חלשים: ער איז געווען דער אינגסטער, ווערט אָנגערופן[27] ילד זקונים קטן, יעקב אבינו האָט ביי אים במיוחד מורא געהאָט „פן יקראנו אסון"[28] און אַזוי איז

שנאמר ומקצה אחיו לקח ולא נתפרשו שמותם אותם שנכפלו שמותן לקח", דיש לפרש ד„אית דאמרי איפכא" הוא (רק) „איפכא" מזה שהביא לפנ"ז את מי לקח. וראה רד"ק כאן עה"פ „הפחותים או הגדולים מהם כי מחלוקת בדברי חז"ל". צרור המור וטור האריך כאן.

23) ואף דהשבטים „כולם גבורים" (פרש"י מקץ מב, ה. וראה פרש"י שם מד, יג) — הרי כאן נוגע איך שנראים בעיני פרעה במשך הרגעים כשהציגם לפניו, וכפרש"י כאן „מן הפחותים שבהם לגבורה שאין נראים גבורים כו'".

24) וישלח לד, כה ואילך. וראה ל' רש"י מקץ מב, יד. כד.

25) כמובן מוישב לז, כו. וראה פרש"י שם לח, א. ולהעיר מריחי מט, ח־ט שיהודה נמשל לארי — מלך שבחיות.

26) ריש פרשתנו. ובפרש"י שם: אם תקניטני אהרוג אותך ואת אדוניך.

27) פרשתנו מד, כ.

28) מקץ מב, ד (שם, לח). ואף שפרש"י „שהשטן

אויך משמע (קצת עכ"פ) פון יהודה'ס רייד צו יוסף'ן[29].

פונדעסטוועגן איז דער ערשטער פירוש דער פירוש העיקרי — וואָרום לויט'ן צווייטן פירוש, איז הן אמת אַז דאָס וואָס יהודה איז אין כלל פון די וואָס „כפל משה שמותם", איז עס צוליב אַ צווייטן טעם ניט „משום חלשות", ובמילא בלייבט אַ צאָל פון חמשה שבטים (און בפרט לויט דער הדגשה פון רש"י אין וזאת הברכה: „חמשה שבטים שבירך באחרונה") וואָס „כפל .. שמותם" מטעם „לחזקם ולהגבירם" — זיינען אָבער פֿאָרט די חמשה שבטים ניט אויסגעטיילט אין אַן אופן ברור, היות אַז סוף־סוף איז אויך יהודה'ס נאָמען הוכפל געווָארן: און דערפֿאַר איז דער ערשטער פירוש מער מסתבר, היות אַז די וואָס „לא כפל שמותם" זיינען אויסגעטיילט במספר חמשה בדיוק[30].

און די אויבענדערמאָנטע שווע־ריקייט[31], וואָס לפי פי' הראשון זיינען שמעון ולוי צווישן די חלשים קען מען פֿאַרענטפערן, אַז אין הכי נמי זיי זיינען געווען חלשים, און דאָס וואָס ויהרגו כל זכר ואת חמור ואת שכם גו'[32] איז דאָס ניט געווען מחמת זייער גבורה, נאָר עס האָט דאָ געווירקט דאָס וואָס זיי האָבן געפילט אויף זיך אַלס די עלטסטע — די אחריות פון נקמה נעמען פאַר „הכזונה יעשה את אחותנו"[32*] — וויבאַלד אַז ראובן האָט עס ניט געטאָן[33],

ובפרט אַז די אנשי שכם זיינען דע־מאָלט געווען „כואבים"[34]. אויך האָט בא

מקטרג בשעת הסכנה", הרי „שלח יעקב את אחיו" וחשש כן רק בבנימין. ולהעיר מתרגום יב"ע מקץ שם „הוא טליא", רמב"ן פרשתנו (מד, כט).

29) פרש"י פרשתנו מד, לג: לכל דבר אני מעולה ממנו לגבורה למלחמה ולשמוש.

30) אף שצע"ק כי: א) לא נזכר שם שמעון בברכת משה (וראה פרש"י שם לג, ז). ב) גם יוסף לא נכפל שמו שם.

31) גם י"ל שפי' הא' קרוב יותר לפשש"מ כאן מזה שמצינו בפששמ"ם בהכתובים בכלל (לא רק בהכתובים שע"ע) מי היו הגבורים. ולכן מתחיל מיהודא, ולאח"ז גד (שמוכח בפ' מטות דברים וברכה (לג, כ־כא) כנ"ל), וממשיך בנפתלי — ראה ויחי מט, כא ובפרש"י. דן (ברכה שם, כב ובפרש"י) •. ומסיים

•) וזה שהקדים נפתלי לדן — אף שבדן נאמר „גור אריה" .. מושלו באריות" — כי נפתלי הוא הנותן וגורם שירת ברק כו' על הנצחון במלחמת סיסרא (הובא בפרש"י ויחי שם), משא"כ דן עמד לברוח (רש"י שופטים ה, יז).

„וכן לזבולון וכן לאשר" שלא מצינו בהם כלל. ולהעיר מפרש"י ברכה (שם יט ד"ה ושפני) בזבולון „והוא עומד על הספר" (ראה פרש"י בגד דן הנ"ל). ובפרש"י שם לפנ"ז: „זבולון עם חרף נפשו למות" (שופטים ה, יח) שבמלחמת סיסרא.

32) וישלח לד, כה־כו.

•32) וישלח שם, לא.

33) מה שראובן לא עשה בזה אף שהוא הגדול — ועכצ"ל מובן בפשטות, כיון שרש"י לא מתרץ זה, גם לא ברמז, י"ל כמה טעמים:

א) אינו מתאים לבן יעקב (ואדרבא החידוש הוא ששמעון ולוי עשו זה — כפרש"י בהמשך הסיפור — לד, כה).

ב) מדותיו רכות, היפך ענין הנקמה (כפרש"י לפני זה — כט, לב).

ג) ירש"י ביותר (ראה פרש"י וישב לז, כט: עסוק בשקו ותעניתו על (שרק) בלבל יצועי אביו). וראה ויצא ל, יד: וילך ראובן גו' (אף שהוא שבחן של שבטים — פרש"י שם — מפורש הוא בראובן).

ד) מסתבר דבהיות כל הבנים בבית — שימוש האב צ"ל ע"י הגדול (משא"כ כשמוכרחים להיות במק"א — כל אחד יש לו יומו (רש"י וישב לז, כט)). — ולהעיר מפרש"י ויירא יח, ד •. דעת ר' יהושע (הובא במת"כ בי"ר פפ"ד, יט).

34) וישלח לד, כה. ולהעיר מפרש"י שם „שמסרו עצמן עליו".

•) דמכיון שיש מעלה לעשות בעצמו ולא ע"י שליח — וא"כ כל הבנים ישתדלו, ובמילא — קדימה לגדול.

ולהעיר מפרש"י נח ט, כה. וי"ל.

זיי מוסיף געווען גבורה „אפם כי עז״ *[34].

ו. אין וואת הברכה אבער, איז פון פשטות הכתובים משמע אז די וואס „כפל .. שמותם״ זיינען געווען די וואס „כפל .. שמותם״, איז דער כפל השם ניט קיין חלק פון ברכת משה — די נעמען פון די גבורים ווערן ניט איבער־גע׳חזר׳ט דורך משה רבינו לשם תוס׳ ברכה [38], נאר דערמאנענדיק זייערע נעמען אין דער תורה [39] איז ער זיי כופל ומדגיש מער צוליב זייער פרסום — „שמו הולך לפניו״.

ועפ״ז איז מובן, אז לערנענדיק בפשטות די פסוקים אין וואת הברכה, און בפרט די פסוקים וואס ריידן ממש אין ברכת משה, איז מער מסתבר אז יעדער ווארט וואס שטייט ביי די ברכות פון די שבטים איז א חלק פון ברכת משה:

און דעריבער לערנט דאָרט רש״י אז דאס זיינען געווען די חלשים און „כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם״, ווייל לפ״ז איז אויך דער כפל השם אן ענין פון ברכה [40].

ז. לויט דעם וועט מען אויך פאר־שטיין וואס רש״י איז מוסיף בפרשתנו „שהיא אגדת א״י״ — „אבל בגמרא בבלית שלנו״, וואָרום דאס גיט פאר־שטיין דעם תוכן פון יעדן פירוש און דער טעם החילוק צווישן די פירושים.

דער אונטערשייד צווישן דעם לימוד אין א״י (תלמוד ירושלמי) און דער לימוד תלמוד בבלי: דער סדר הלימוד אין א״י איז בתוכן וסגנון קצר, ניט מיט איז אַ חלק (והמשך) פון דער ברכה: אבער לויטן פירוש אז די גבורים זיינען געווען די וואס „כפל .. שמותם״, איז דער כפל השם ניט קיין חלק פון ברכת משה — די נעמען פון די גבורים ווערן ניט איבער־גע׳חזר׳ט דורך משה רבינו לשם תוס׳ ברכה [38], נאר דערמאנענדיק זייערע נעמען אין דער תורה [39] איז ער זיי כופל ומדגיש מער צוליב זייער פרסום — „שמו הולך לפניו״.

ועפ״ז איז מובן, אז לערנענדיק בפשטות די פסוקים אין וואת הברכה, און בפרט די פסוקים וואס ריידן ממש אין ברכת משה, איז מער מסתבר אז יעדער וואָרט וואס שטייט ביי די ברכות פון די שבטים איז אַ חלק פון ברכת משה:

און דעריבער לערנט דאָרט רש״י אז דאס זיינען געווען די חלשים און „כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם״, ווייל לפ״ז איז אויך דער כפל השם אן ענין פון ברכה [40].

ז. לויט דעם וועט מען אויך פאר־שטיין וואס רש״י איז מוסיף בפרשתנו „שהיא אגדת א״י״ — „אבל בגמרא בבלית שלנו״, וואָרום דאס גיט פאר־שטיין דעם תוכן פון יעדן פירוש און דער טעם החילוק צווישן די פירושים.

דער אונטערשייד צווישן דעם לימוד אין א״י (תלמוד ירושלמי) און דער לימוד תלמוד בבלי: דער סדר הלימוד אין א״י איז בתוכן וסגנון קצר, ניט מיט

---

*34) ראה ויחי מט, ו־ז — אלא שנאמר זה לקמן.

35) בגו״א כאן: והכתוב בא להגיד כי הם גבורים ולכן כפל. וראה דברי דוד להט״ז כאן „לפי שזהו עדות להם כו״.

36) לך בתחילתו.

37) וירא כב, יא.

38) בב״ר: כל מי שכפל שמו בברכתו של משה. וראה גו״א שבהערה 35: והכתוב בא כו׳.

39) וכן יש לדחוק בפרש״י כאן „אותם שלא כפל משה שמותם כשברכם״.

40) וזה שפי׳ בגד (ברכה לג, כ־כא) י״ל שגם זה ברכה (וראה לעיל הערה 20). ואפילו אם היו גבורים מצ״ע, הוסיף בהם משה ע״י ברכתו (וראה לעיל הערה 18 בברכת יעקב).

קיין אריכות השקו"ט אין תוכן הענין און ניט מיט קיין אריכות הלשון (און ווי די גמרא [41] זאגט „האי תנא ירושלמי הוא דתני לישנא קלילא").

משא"כ דער סדר הלימוד אין בבלי — אין „גמרא בבלית", איז מיט אַן אריכות סיי אין דער שקו"ט בתוכן הענינים און סיי אין דעם סגנון ולשון.

און דערמיט איז מובן וואָס ב"ר „שהיא אגדת א"י" נעמט אַן די שיטה, אַז בשעת עס איז דאָ אַ ברירה צו לערנען (כפל שמות החלשים) אַז משה רבינו האָט מאריך געווען בלשונו דערמיט וואָס „כפל שמותם" צוליב אַ ברכה (וואָרום אַ ברכה ותפלה קען מען זאָגן (און מען געפינט אויך) בקיצור לשון [42]), אָדער לערנען (כפל שמות הגבורים) אַז משה רבינו האָט מקצר געווען בלשונו — וואָרום די הכפלת השמות איז ניט קיין אריכות הלשון פון ברכתו של משה, נאָר אַ באַזונדער ענין וואָס איז מודגש אין תורה אַז מצד זייער גבורה איז שמם הולך לפניהם — דאַרף מען אַננעמען אַז משה רבינו האָט געזאָגט די ברכה בלשון קצרה און די חלשים זיינען אותם שלא כפל משה שמותם כשברכם, אבל שמות הגבורים כפל.

„אבל בגמרא בבלית שלנו" — לויט דעם דרך הלימוד פון בבל, אַז צוליב תוספת הסברה אין תוכן הענין דאַרף זיין דער סדר פון אריכות בסגנון ובלשון, דאַרף מען אַננעמען אַז „כפל משה שמותם" איז געווען לשם תוס' ברכה צו די שבטים חלשים, אַז משה רבינו האָט מאריך געווען בלשון ברכתם בכדי לחזקם ולהגבירם: און הגם אַז מען קען אויפטאָן אויך דורך אַ ברכה ותפלה קצרה, וויבאַלד אַבער אַז דורך כפל וארוכות הלשון קומט צו אין דעם אַ תוס' חיזוק והדגשה, דאַרף מען אַנ־ נעמען אַז אַזוי האָט משה געטאָן.

ח. עפ"ז איז אויך מובן וואָס רש"י איז מוסיף „ובברייתא דספרי שנינו בה בוזאת הברכה כמו בגמרא שלנו":

פון כל הנ"ל קומט אויס אַז אין יעדן פון די צוויי פירושים איז דאָ אַ צוויי־ ענדיקער יתרון לגבי דעם צווייטן פירוש: א) מצד פשטות הכתובים דאָ, ב) מצד דעם ענין פון כפל שמותם:

די מעלה כפולה אינעם ערשטן פירוש: א) וואָס לפי המובן פון פשש"מ דאָ איז בנימין געווען פון די חלשים און יהודה פון די גבורים: ב) בשעת די תורה טיילט אויס „(ומקצה אחיו לקח) חמשה אנשים" און טייטשט ניט אויס וועט זיי זיינען, איז מסתבר אַז דערמיט וועלן געמיינט די פינף שבטים חלשים, היות אַז דערמיט וואָס „לא כפל משה שמותם" איז דאָ אַ ענוי"ער מספר פון די „חמשה" (אנשים, שבטים), כנ"ל.

דער יתרון כפול אין צווייטן פירוש: א) ווי עס איז מובן אין פשש"מ זיינען שמעון ולוי געווען פון די גבורים און ניט פון די חלשים: ב) ס'איז מער מסתבר, אַז הכפלת השם אין אַ ברכה איז אַ ענין וואָס אַ קשר צו דער עצם הברכה — בשביל לחזקם כו', ווי צו זאָגן אַז דערמיט איז תורה מרמז אַ צווייטן ענין אַז זיי זיינען די גבורים [43] (וואָס איז ניט נוגע דוקא ביי געבן זיי אַ

41) ב"ק ו, ב. וראה ספרי כללי הירושלמי.

42) וראה בהעלותך יב, יג. ובפרש"י שם.

43) ועפ"ז יומתק מה שהוסיף רש"י גם „ויהודה שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלשות אלא טעם יש בדבר כדאיתא בב"ק", כי גם הכפלת שם יהודה הוא ברכה ותפלה שמשה „ביקש רחמים" עבורו כבגמרא שם (הובא בפרש"י ברכה לג, ז).

ברכה, ואדרבה, דאָס איז מער מתאים אין אַן אָרט וואו ס׳רעדט זיך וועגן זיי־ערע אייגענע מעלות).

און אָט דעם צווייטן יתרון איז רש״י מדגיש מיט דעם וואָס ער ברייגט דעם ספרי, און אַז אין ספרי „שנינו בה בוזאת הברכה כמו בגמרא שלנו״ — היות אַז דאָס שטייט אין „וזאת הברכה״ איז מסתבר אַז אויך דער כפל השמות איז אַן ענין פון ברכה.

און כשם ווי אין די ערשטע צוויי פירושים איז רש״י מטעים דעם חילוק צווישן זייערע שיטות דורך מוסיף זיין „שהיא אגדת א״י״ — „בגמרא בבלית שלנו״, וואָס דערמיט איז ער מרמז דעם דרך לימודם — אַזוי אויך דאָ איז רש״י מוסיף „בברייתא דספרי״:

אָלע ענינים וואָס שטייען אין די ברייתא נעמען זיך פון די משנות, אָבער מיט דעם חילוק, אַז אין דער משנה איז דאָס בקיצור וברמז, „דבר קצר וכולל ענינים רבים״[44], און אין דער ברייתא איז דאָס מפורש באריכות ובפרטיות.

און דערמיט איז רש״י מרמז, אַז דער דרך הסידור אין ברייתא (באריכות) איז מסביר ומטעים וואָס די „ברייתא דספרי״ לערנט ווי די „גמרא בבלית״, „שאותם שכפל משה שמותם הם החלשים״, וכנ״ל אַז משה רבינו האָט מאריך וכופל געווען שמות החלשים בכדי „לחזקם ולהגבירם״.

אעפ״כ איז דאָס בפרשתנו אַ צוויי־טער פירוש: וואָרום אָט דער יתרון פון צווייטן פירוש איז בעיקר שייך דאָרט וואו ס׳רעדט זיך וועגן ברכה — אין וואת הברכה — משא״כ לפפש״מ בפרשתנו האָט מער אָרט דער יתרון אין דעם ערשטן פירוש כנ״ל.

(משיחת ש״פ מטו״מ תשכ״ט)

---

44) רמב״ם בהקדמתו לפיהמ״ם (ד״ה אחר כן ראה להסתפק).